

ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE CRNE GORE

PROGRAM RADA ZAVODA ZA 2013 GOD.

*(Mjere i aktivnosti iz Nacionalnog akcionog plana
zapošljavanja za 2013 god. koje sprovodi Zavod)*

Podgorica, januar 2013 god.

UVOD

Zakonom o zapošljavanju i ositvarivaju prava iz osiguranja od nezaposlenosti je predviđeno da Upravni odbor Zavoda za zapošljavanje Crne Gore donesi Program rada kojim se utvrđuju mjere i aktivnosti iz Nacionalnog akcionog plana zapošljavanja koje sprovodi Zavod.

Vlada Crne Gore je 27.12.2012 godine usvojila Akcioni plan zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2013. godinu, kojim su utvrđene mjere i aktivnosti usmjerene ka ostvarivanju prioriteta i ciljeva definisanih Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012-2015 god.

Akcionim planom je, za realizaciju predviđenih mjera i aktivnosti Budžetom Crne Gore za 2013.god. u dijelu mjera koja sprovodi Zavod za zapošljavanje opredijeljeno 2.775.000,00€ što je za 32,% manje u odnosu na 2012 god.

Navedeno smanjenje **budžetskih sredstava nameće promjene u obimu i strukturi realizacije programskih aktivnosti** Zavoda a činjenica da će kriza i dalje da utiče na trendove u ovoj oblasti, iz okvira aktivnih mjera tržišta rada u narednoj godini, prednost se daje onim koje mogu imati najbrže i najvidljivije efekte na smanjenje nezaposlenosti.

Program rada Zavoda za 2013 god. sistematizovan je tako da su **u prvom dijelu**, u sažetoj formi, osnovna prrogramska polazišta i osnovna kretsna na tržištu rada u 2012 godini, u komparaciji sa 2011 godine (Godišnjim Izveštajem o radu, koji je u pripremi, daju se detaljnij podaci), **u drugom dijelu** datu su osnovni elementi realizacije mjere i aktivnosti predviđene Akcionim planom u kojima je nosilac ili partner u realizaciji Zavod za zapošljavanje koje će se operativno-tehnički i dinamički realizovati na osnovu odgovarajućih odluka Upravnog odbora Zavoda a u **trećem dijelu** finansijski okvir za realizaciju programskih aktivnosti.

Program rada utvrđene se mjere i aktivnosti iz Nacionalnog akcionog plana zapošljavanja koje u narednoj godini sprovodi Zavod ali treba imati u vidu da Zavod realizuje niz drugih redovnih aktivnosti vezanih za **vođenje evidencija i tehnologiju rada sa nezaposlenim, posredovanje u zapošljavanju, ostvarivanje prava iz osiguranja od nezaposlenosti, zapošljavanje i rad stranaca**, redovno analiziranje i izvještavanje o kretanjima na tržištu rada, itd.

I . Polazne osnove i aktuelna kretanja na tržištu rada

1. Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012–2015

Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012-2015. godina, koja je usvojena krajem 2011. godine, predstavlja osnovni programski okvir za definisanje politike zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa.

Strategija je zasnovana na pretpostavci da je ulaganje u ljudske resurse nužno za oporavak ekonomije i povratak na obrazac ekonomskog rasta i ima za cilj obezbjeđenje dugoročnog okvira za konkretne, ambiciozne mjere i aktivnosti, koje su usmjerene ka budućnosti, a koje će biti realizovane kroz godišnje akcione planove, u skladu sa problemima, izazovima i prednostima tržišta rada Crne Gore.

U isto vrijeme Strategija je inspirisana pristupom korišćenim u inegriranoj socio ekonomskoj strategiji EU 2020 sa naglaskom na pametan, održiv i inkluzivan rast.

Takođe, strategija ima za cilj identifikaciju mjera i akcija koje mogu biti podržane iz IPA fondova, kao i oblasti u kojima bi dodatna finansijska sredstva od strane EU mogla dati najbolje rezultate.

Opšti cilj Strategije je stvaranje boljih uslova za otvaranje novih radnih mjesta i zajedno sa tim ulaganje u ljudski kapital u cilju podizanja nivoa zaposlenosti i unapređenja ekonomske konkurentnosti Crne Gore

Posebni ciljevi definisani su u okviru tri prioriteta i to kroz:

I Prioritet: Povećanje zaposlenosti i smanjenje stope nezaposlenosti (u okviru kojeg su postavljena 3 cilja);

II Prioritet: Unapređenje znanja, vještina i kompetencija u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i povećanja konkurentnosti kroz formalno i neformalno obrazovanje i obuku (u okviru kojeg su postavljena 2 cilja);

III Prioritet: promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva (u okviru kojeg su postavljena 3 cilja).

Glavni izazovi koji su bili prepoznati na tržištu rada Crne Gore, a na osnovu kojih su postavljeni prioriteta, su:

- Sporiji privredni rast. Smanjen potencijal otvaranja novih radnih mjesta. Visoka stopa nezaposlenosti i visok stepen dugoročne nezaposlenosti (Prioritet I);
- Neusklađenost ponude i tražnje. Potrebe tržišta rada nijesu usklađene sa sistemom obrazovanja i obuke (Prioritet II);
- Povećan stepen siromaštva i socijalne isključenosti. Veliki broj lica bez zaposlenja koja trpe višestruke nedostatke tržišta rada (Prioritet III).

Strategijom su utvrđeni i pokazatelji mjerenja uspjeha njene implementacije, prema kojima je, između ostalih, predviđeno da se, u četvorogodišnjem periodu, prema Anketi o radnoj snazi (MONSTAT) stopa zaposlenosti (15-65) poveća sa

46,6% na 60%, stopa zaposlenosti žena (15-65) poveća sa 40,1% na 50%, stopa nezaposlenosti (15-65) smanji sa 20,1% na 15%, stopa nezaposlenosti mladih (14-24) smanji sa 37,3% na 28%, stopa registrovane nezaposlenosti prema podacima Zavoda za zapošljavanje smanji sa 11,05% na 8%, itd.

2. Akcioni plan kao instrument za implementaciju Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012-2015

Nacionalni akcioni plan zapošljavanja predstavlja osnovni instrument sprovođenja aktivne politike zapošljavanja za period od jedne godine. Planom se definišu stanje i tokove na tržištu rada, mjere i aktivnosti za ostavrivanje ciljeva, finansijski okvir za sprovođenje mjera i aktivnosti, nosioce pojedinih mjera i aktivnosti, pokazatelje uspješnosti (indikatore) realizacije mjera i aktivnosti, kako bi se dostigli ciljevi u okviru prioriteta definisanih Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012–2015. godine.

Realizacija ovih mjera i aktivnosti tokom 2012. godine u značajnoj mjeri uslovio je obim sredstava opredijeljenih Budžetom Crne Gore za mjere aktivne politike zapošljavanja, a koja su bila gotovo dvostruko manja od opredijeljenih za 2011. godinu (4.075.000€ : 8.000.000€).To je uticalo na znatno smanjenje programa obuke i programa javnih radova, kojima je obuhvaćeno dva puta manje lica u odnosu na prethodnu godinu. Smanjivanjem budžeta bile su ograničene i mogućnosti realizacije drugih programa iako se mada niže od potrebnog stimulisalo zapošljavanje mladih i sezonsko zapošljavanje, uz nastojanje da se kroz realizaciju mjera i aktivnosti doprinese smanjivanju regionalnih razlika.

3. Osnovne karakteristike kretanja na tržištu rada

Kretanja na tržištu rada u ovoj godini, najopštije gledano, pokazuju da je ono i dalje izloženo uticaju globalne ekonomske krize, posebno ako se to, kroz obim i strukturu tražnje i zapošljavanja, upoređuje sa stanjem i trendovima iz predkriznog perioda. Realizacija mjera i aktivnosti definisanih Akcionim planom uslovlila je blagi trend oporavka koji se ogleda u smanjenju stope nezaposlenosti uz povećanje aktivnosti i zaposlenostu u odnosu na početak godine.

Na kretanja u oblasti tržišta rada u ovoj godini znatno su uticale nepovoljne vremenske prilike u prvom kvartalu ove godine, dužnička kriza, visoke kamatne stope i još uvijek nedovoljna kreditna podrška biznisu, siva ekonomija, prsutan trend zapošljavanja stranca te prisutni zastoji u radu i poslovanju većih sistema (Željezara, KAP).

Tako je, prema podacima Monstata (Anketa o radnoj snazi) u trećem u odnosu na drugi kvartal ove godine, stopa aktivnosti stanovništva od 15-64 godine povećana sa 57,8% na 60,1%, stopa zaposlenosti sa 46,2 % na 49,1%, a stopa nezaposlenosti smanjena sa 20,1% na 20,1%. Takođe, ukupna registrovana zaposlenost je u kontinuitetu rasla, od januara do avgusta mjeseca, u kojem je (173.024) za 7,5% bila veća u odnosu na početak godine.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje broj nezaposlenih je od marta 2012. godine (31.544) u stalnom padu i krajem septembra je iznosio 28.244, a nakon toga nezaposlenost je u porastu tako da se krajem 2012 god. na evidencijama Zavoda za zapošljavanje nalazilo 31.232 lica što je za 711 ili 2,33% u više u odnosu na kraj 2011 godine (30.521). Ova kretanja potvrđuju sezonski uticaj na zaposlenost, odnosno nezaposlenost u Crnoj Gori.

Prijavljivanje slobodnih radnih mjesta, kao jedan od osnovnih pokazatelja apsorpcione moći tržišta, odnosno mogućnosti zapošljavanja, je u 2012 godini približno na nivou iz 2011. (indeks 100,81), sezonsko zapošljavanje je povećano za 10,61% (9.537 : 8.492), a broj zapošljavanja u 2012 god. (20.909¹) je za 6,43% manji u odnosu na 2011.god.(22.347).

Broj zapošljavanja stranaca u Crnoj Gori je u zadnjih nekoliko godina u stalnom rastu, odnosno rast zapošljavanja stranaca je u 2012. za 6,38% veći u odnosu na 2011. (19.469). U nekim opštinama i djelatnostima zapošljavanje stranaca je znatno veće od zapošljavanja domaće radne snage.

Izazovi koji su prepoznati na tržištu rada a na osnovu kojih su postavljeni prioriteti Strategije i pored kontinuiranog sprovođenja mjera i aktivnosti definisanih akcionim planovima i dalje karakterišu tržište rada:

- **Visoka dugoročna nezaposlenost**

Iako je u dugoročna nezaposlenost (lica koja traže zaposlenje preko 1 godine) krajem 2012 godine (56,55%) za 1,42 procentna poena niža u odnosu na isti kraj 2011 godine, ona je i dalje visoka. Uz to na zaposlenje preko tri godine čeka 31,5% nezaposlenih. Kada se dublje sagleda struktura dugoročne nezaposlenosti, vidi se njena puna složenost sobzirom da se najčešće radi o starijim licima, koja se relativno teže zapošljavaju, ali je ona, iako u manjoj mjeri, prisutna i kod mladih pa i visokoškolaca.

- **Visoko učešće mladih u strukturi nezaposlenih**

Prema podacima Zavoda, na evidenciji nezaposlenih do 25 godina starosti krajem 2012. godine je bilo 6.204 ili 19,86% od ukupnog broja nezaposlenih (31.232), dok je to učešće u istom periodu prethodne godine iznosilo 17,0%. Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi stopa nezaposlenosti među mladima u trećem kvartalu 2012. godine je iznosila 41,1% a u drugom 44,6%.

Više je uzroka takvog stanja. Prije svega zbog uticaja ekonomske krize, obim zapošljavanja u 2010, 2011. i 2012. godine je gotovo dvostruko niži u odnosu na predkrizni period. Pored toga, veliki je obim zapošljavanja stranaca što znatno sužava prostor za zapošljavanje domaće radne snage.

¹ Broj zapošljavanja za navedeni period nije konačan zbog toga što, do dana pripreme ovog materijala, nijesu obrađene sve prijave osiguranja za zaposlene u tom periodu

Kako se na evidencijama nezaposlenih sada nalazi 6.204 mladih, u srednjim školama 31.918 i na visokom obrazovanju oko 28.000, što ukupno čini oko 66.000, prizilazi da se, do ukupnog broja mladih od 15 do 25 godina – 95.945, njih oko 30.000 zaposleno (u formalnom ili neformalnom sektoru) ili je, u manjem broju, obuhvaćeno u nekim od drugih vidova neaktivnosti.

- **Izražene disproporcije između ponude i tražnje na tržištu rada**

Kod velikog broja zanimanja ponuda je znatno veća od tražnje² što nameću potrebu intenzivnije realizacije raznovrsnih programa obrazovanja i osposobljavanja (dokvalifikacija, prekvalifikacija, kursevi itd.) primjerenih različitim ciljnim grupama u nastojanju da se, u što većoj mjeri, usklade odnosi ponude i tražnje na tržištu rada kroz povećanje znanja vještina i kompetencija a time poveća i zapošljavanje, odnosno zapošljivost, posebno lica koja su u najnepovoljnijoj situaciji na tržištu rada kada je u pitanju njihova konkurentnost i socijalna uključenost.

Zapravo, konstituisanjem sistema neformalnog obrazovanja, kao dopune i korektiva formalnog obrazovanja, jedino se, na duži rok, može efikasnije odgovoriti tržišnim zahtjevima a koji bi, takođe, morao biti održiv i dostupan svim potencijalnim korisnicima.

- **Znatan rast broja nezaposlenih visokoškolaca**

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na kraju 2006. godine je bilo 2.369 visokoškolaca što je predstavljalo 6% ukupnog broja nezaposlenih (39.480), da bi krajem 2012 godine to učešće iznosilo 21,62% (6.752).

Istovremeno sa tim svake godine rastao je broj novoprijavljenih visokoškolaca (sa 4.228 u 2006. godini na 12.394 u 2012 godini), a posebno onih bez radnog staža (sa 1.135 u 2006. godini na 3.706 u 2012. godini) odnosno onih koji dolazi iz sistema redovnog obrazovanja.

U zadnjih nekoliko godina stalno se povećava broj srednjoškolaca koji se upisuju na visokoobrazovne ustanove (od 7.351 svršenih srednjoškolaca u školskoj 2012/13 njih preko 80%). To utiče da se, iz godine u godinu, povećava i broj produkcije iz sistema visokog obrazovanja. Tako je studije u 2011. godini završilo oko 4.700 i taj trend će se nastaviti imajući u vidu da se na završnim godinama studija, osnovnih (III i IV godina), specijalističkih i magistarskih nalazi 9.823 studenta.

² Ponuda (određenog zanimanja) posmatrala se kao zbir broja nezaposlenih lica koji se zatekao početkom perioda (godine) i radna snaga koja se u toku godine prijavila Zavodu i time se javila kao dodatna ponuda u toku godine (perioda), a tražnja radne snage na osnovu obima i strukture slobodnih radnih mjesta koja su, posredstvom Zavoda za zapošljavanje, prijavili poslodavci u toku određenog perioda – godine.

To utiče na znatan rast ponude visokoškolaca na tržištu rada koja premašuje tražnju i zapošljavanje što je takođe više izraženo kada je u pitanju zapošljavanje visokoškolaca bez radnog staža.

Naime, broj zaposlenih visokoškolaca u 2006. godini (4.079) činio je 59,0% izkazane ponude (7.894), a u 2012 godini broj zaposlenih visokoškolaca (4.825) svega 36,47% iskazane ponude (13.229).

- **Regionalna nezaposlenost**

Problem nezaposlenosti izraženiji je u sjevernim manje razvijenim opštinama u odnosu na sredušnji, a posebno na južni region Crne Gore. To se ogleda kroz prisutne trendove u odnosima ukupnog broja i strukture nezaposlenih, obima i strukture zapošljavanja, te obima strukture tražnje u sjevernom u odnosu na ostale regione.

Tako je u 2006. godini broj nezaposlenih u sjevernim opštinama činio 54,0% ukupnog broja nezaposlenih u Crnoj Gori, a obim zapošljavanja u toj godini u tom regionu činio je 25,3% ukupnog zapošljavanja, da bi u 2012. godini taj odnos bio 44,9% :18,5%. To je posledica, prije svega, znatnog smanjivanja tražnje sobzirom da je u ukupnom obimu tražnje sjeverni region u 2006 godini činio 23,7%, da bi to u 2012 godini to bilo svedeno na 14,52 % ukupne tražnje.

- **Veliki broj nezaposlenih koji se smatra teže zapošljivim**

Preko 35% nezaposlenih lica na evidenciji Zavoda se smatra teže zapošljivim, kao što su starija nezaposlena lica, lica sa različitim oblicima i nivoima invaliditeta, odnosno, zdravstvene ugroženosti, RE populacija, itd. Rješavanje problema nezaposlenosti kod ovih kategorija, posebno onih najugroženijih je važnije, programski zahtjevnije operativno-tefnički i finansijski u odnosu na ostale kategorije nezaposlenih.

Činjenica da je 30,9% nezaposlenih sa preko 50 godina starosti, da 56,55% njih čeka na zaposlenje preko 1 godine, a 18,3 % preko pet godina, te da, po pravilu, starija nezaposlena lica proporcionalno duže traže zaposlenje, kao i da 5-6% čine lica sa invaliditetom (invalidi rada i kategorisana omladina) dovoljno govore o strukturi nezaposlenih u pogledu odrednice "teže zapošljiva lica".

Navedeni problema, zbog prisutnih trendova i znatnog negativnog uticaja na tržište rada, obavezuje na utvrđivanje objektivizirane dinamike njihovog rješavanja sa stanovišta obezbjeđivanjem finansijske podrške koja bi bile u toj funkciji. Ovo tim prije što će odlaganje njihovog rješavanja protekom vremena biti teže rješivi u programskom i finansijskom smislu.

Analiza realizacije mjera aktivne politike zapošljavanja ostvarene posredstvom Zavoda potvrđuje njihovu efikasnost u pogledu ostvarenog doprinosa povećanoj

zapošljivosti i zapošljavanju i opravdava veće usmjeravanje sredstava za te namjene.

4. Makroekonomska predviđanja i budžetska ograničenja, kao osnov za Akcioni plan za 2013. godinu

Globalno posmatrano, dužnička kriza u EU, niska kreditna aktivnost banaka, nužnost finansijske konsolidacije i pogoršanje uslova za sigurnost investiranja ukazuju na to da će se i u 2013. godini ekonomija naći u zoni slabog rasta. Što više, prema procjeni Evropske komisije Eurozona će u 2012. godini zabilježiti pad BDP-a, a stopa nezaposlenosti će dostići nivo od preko 11,5%.

Ovako nestabilno međunarodno okruženje čini projekcije budućih ekonomskih kretanja teško predvidivim i preciznim, tako da se za 2013. godinu u EU predviđa rast ekonomije od 0,9%, uz konstataciju da će ekonomije »periferije« EU zabilježiti negativne stope rasta, uz nužno fisklano i strukturno prilagođavanje³.

Očekivani efekti mjera na tržištu rada biće u tijesnoj vezi sa uticajem mogućeg obnavljanja recesije, uspješnosti anticikličnih mjera **u širem kontekstu od mjera tržišta rada.**

Tako će, u slučaju da se kriza javnih finansija, prisutna u zemljama EU, značajnije osjeti i u Crnoj Gori uticati na, prije svega, smanjenje privrednih aktivnosti a kao posledicu toga, smanjenje zaposlenosti i povećanje nezaposlenosti.

Nešto **povoljniji scenario** predviđa nastavak oporavka ekonomije uz blagi rast, rast nezaposlenosti do drugog kvartala, a nakon toga se očekuje pad nezaposlenosti uslijed sezonskog karaktera tržišta rada, s tim da se očekuje da stopa nezaposlenosti bude na približnom nivou ili nešto ispod stope nezaposlenosti posmatrano u odnosu na uporedni period 2012. godine.

Optimistički scenario predviđa brži rast ekonomije i samim tim brži oporavak tržišta rada, koji bi se ogledao u povećanoj aktivnosti i zaposlenosti i smanjenju stope nezaposlenosti ispod 11%.

Pored toga, određeni broj **preduzeća i njihovo restrukturiranje** i dalje predstavljaju konstantnu prijetnju tržištu rada prije svega zbog strukture radne snage koja bi, potencijalno, mogla doći u kategoriju nezaposlenih lica.

Sve ovo, a naročito nužna potreba nastavljanja politike budžetske konsolidacije i štednje, uslovljava je dalje smanjenje obima sredstava namijenjenih aktivnim mjerama tržišta rada – koje čine okosnicu mjera/ aktivnosti Akcionog plana zapošljavanja. Tako je, Budžet **Zavoda** za 2013 god. **za 14,5% manji** u odnosu na 2.012 godinu (22.765.011,23€ : 19.456.000,00€) a posebnu nepovoljnost i ograničenje predstavlja to što su **sredstva predviđena za programske aktivnosti Zavoda u ovoj godini**

³ Ministarstvo finansija: „Informacija o makroekonomskim projekcijama za Crnu Goru 2013-2015. godine“

za 32,0% manja u odnosu na 2012 godinu, (4.075.000,00€ : 2.775.000,00€) dok bi u odnosu na 2011 bila za 65,3% niža (8.000.000,00€ : 2.775.000,00€).

To, s' druge strane, upućuje na realizaciju onih mjera i aktivnosti koje, u tim okolnostima, mogu dati najbolje rezultate, poštujući do kraja principe selektivnosti i ciljanja na najugroženije kategorije nezaposlenih.

Takođe, u okviru postavljenih ciljeva Nacionalnom strategijom zapošljavanja, predloženim mjerama i aktivnostima u Akcionom planu za 2013. godinu date su one mjere koje ne zahtijevaju veća finansijska ulaganja, a mogu dati doprinos boljem osvarivanju datih ciljeva i imaju širi međusektorski pristup zapošljavanju.

II Akcioni plan za 2013. godinu – mjere i aktivnosti

Programski okvir za realizacije politike zapošljavanja i u 2013. čini Nacionalna strategija te prioriteta i ciljevi utvrđeni tom strategijom zasnovani na potrebi rješavanja aktuelnih problema na tržištu rada. Polazeći od toga u 2013. godini mjere i aktivnosti koje će se realizovati na području tržišta rada mogle bi se objediniti u sledeće:

- nastavljanje rada na usklađivanju zakonske regulative koja se odnosi na tržište rada sa evropskim zakonodavstvom,
- dalji rad na unapređenju biznis okruženja i efikasnosti administracije,
- podsticanje početnog mikro, malog i srednjeg preduzetništva kojim se otvaraju nova radna mjesta,
- rad na punoj implementaciji Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, zdravstveno ugroženih, RE populacije, itd.
- stimulisanje zapošljavanja mladih,
- pružanje pomoći mladima da steknu prvo praktično iskustvo kroz stručno osposobljavanje,
- realizacija programa obuke kojima se unapređuje konkurentnost nezaposlenih na tržištu rada, posebno onih programa koji obezbjeđuju neposredno zapošljavanje,
- stimulisanje sezonskog zapošljavanja,
- uspostavljanje modela finansiranja realizacije programa kroz grant šeme uz razvoj odgovarajućeg monitoringa i evaluacije,
- razvoj lokalnog partnerstva u rješavanju problema nezaposlenosti.

PRIORITET 1: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

Cilj1. Stimulisanje generisanja zaposlenosti poboljšanjem biznis okruženja i upravljanja tržištem rada. Pronalaženje odgovarajuće ravnoteže između fleksibilnosti, produktivnosti i sigurnosti na tržištu rada

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
1.1.1.	Dalje unapređenje postupka izdavanja građevinskih dozvola	<ul style="list-style-type: none"> Pojednostavljena procedura 	MF/ MOT	-----
1.1.2.	Dalje unapređenje rada katastra	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđen rad katastra 	Uprava za imovinu	
1.1.3.	Financijska podrška za mala i srednja preduzeća i porodični biznis	<ul style="list-style-type: none"> Broj odobrenih kredita po preduzećima Broj odobrenih kredita (nosioci kredita su žene) Broj novootvorenih radnih mjesta/ održiva radna mjesta 	IRF	15.000.000
1.1.4.	Povezivanje poljoprivrede sa turizmom u cilju podsticanja zaposlenosti, posebno u sjevernom regionu kroz razvoj klastera	<ul style="list-style-type: none"> Broj formiranih klastera 	ME / MPRR / MOT	10.000 MIDAS projekat
1.1.5.	Realizacija Programa podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu CG i manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave	<ul style="list-style-type: none"> Broj preduzeća kojima je odobrena financijska pomoć 	ME	50.000
1.1.6.	Nastavak rada i dijaloga u okviru Socijalnog savjeta u cilju postizanja konsezenasa o obezbjeđivanju makroekonomske stabilnosti i zajedničkih napora da se smanje ekonomske turbulencije, kroz razvoj principa fleksigurnosti	<ul style="list-style-type: none"> Postignut dogovor o Opštem kolektivnom ugovoru i Zakon o štrajnu 	SS / MRSS	
1.1.7.	Dinamiziranje rada agencija za privremeno zapošljavanje kao sredstvo za promovisanje fleksigurnosti na tržištu rada i kreiranja novih radnih mjesta	<ul style="list-style-type: none"> Broj lica koje zapošljavaju agencije Broj registrovanih agencija 	Agencije / MRSS	-----
1.1.8.	Saradnja između nadležnih institucija u cilju	<ul style="list-style-type: none"> Izjednačeni indikatori nadležnih institucija vezanih 	ZZZCG/MUP/ Uprava prihoda	

	<i>sprovođenja Zakona o zapošljavanju i radu stranaca</i>	<i>za zapošljavanje stranaca</i>		
1.1.9.	Unapređenje kapaciteta nadležnih inspekcija da efikasnije zaštite prava radnika i efikasnije aktivnosti u cilju sprečavanja neregistrovane zaposlenosti	<ul style="list-style-type: none"> • Broj inspeksijskih nadzora • Broj izrečenih mjera • Broj sprovedenih programa edukacije 	Uprava za inspekcijeske poslove	-----
1.1.10	<i>Dalji razvoj kapaciteta Ministarstva rada i socijalnog staranja u dijelu koordinacije i planiranja politike zapošljavanja</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izveštaji pripremljeni na osnovu analize efekata sprovedenih programa i procjene stanja</i> 	<i>MRSS/MPS / ZZZCG</i>	-----

Pojednostavljenjem postupka registracije preduzeća, procedura izdavanja građevinskih dozvola, procedura plaćanja poreza te omogućavanje da se preko Portala eUprave vrši elektronsko podnošenje zahtjeva za registraciju novih privrednih subjekata, a kao rezultat aktivnosti na tom planu, prema Izveštaju Svjetske banke (Doing Business Report) kvalitativno je popravljena pozicija Crne Gore koja je prema tom izvještaju, u odnosu na prošlu godinu, napredovala za 5 mjesta i zauzela 51 poziciju među 185 zemalja tretiranih tim izvještajem.

I u 2013 godini će se nastaviti sa daljim radom na **unapredjivanju biznis okruženja posebno u** postupcima izdavanja građevinskih dozvola i povećanjem efikasnosti državne administracije kao jednog od važnih elemenata poboljšanja uslova poslovanja, povećanja strani investicija, otvaranja novih radnih mjesta itd..

Investiciono razvojni fond će, u saradnji sa poslovnim bankama, kontinuirano kreditno podržava mali, srednji i porodični biznis biznis pri čemu će prioritet i posebne olakšice imati projekti koji doprinose bržem razvoju manje razvijenih regiona .

Kroz otvoreni **socijalni dijalog** nastaviće će se pružanja **podrške poslodavcima da**, imajući u vidu aktuelnu ekonomsku situaciju, **zadrže zaposlenost na sadašnjem nivou**, pronalaženju odgovarajućeg balansa između fleksibilnosti i sigurnosti te podsticanja povećanja zaposlenosti.

Sigurnost i pravednost na tržištu rada ostvarivaće se kroz realizaciju mjera i aktivnosti na suzbijanju sive ekonomije. U tom smislu ostvariće se i efikasnija međuresorska saradnja koji će za ovu, kao i u predhodnoj godini, posebnim programom, utvrditi Vlada Crne Gore.

Cilj2. Povećanje efikasnosti aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na integraciju dugoročno nezaposlenih lica, mladih nezaposlenih i žena nezaposlenih na tržištu rada.

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
1.2.1.	Realizacija programa obrazovanja i osposobljavanja nezaposlenih lica posebno kroz programe za poznatog poslodavca	<ul style="list-style-type: none"> Broj lica uključenih u programe kao % ukupnog broja nezaposlenih na uporedni period 	ZZZCG	300.000
1.2.2.	Implemenacija programa usmjerenih na dugoročno nezaposlene i teže zapošljiva lica kroz javne radove, program za podsticanje karijernog razvoja i druge posebne programe i projekte	<ul style="list-style-type: none"> Promjena broja dugoročno nezaposlenih i teže zapošljivih lica kao % ukupnog broja polaznika programa u odnosu na uporedni period 	ZZZCG	300.000
1.2.3.	<i>Pružanje pomoći mladima da steknu prvo praktično iskustvo kroz primjenu Zakona o stručnom obrazovanju</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Promjena broja mladih koji su uključeni u programe praktičnog radnog iskustva u odnosu na prethodni period</i> 	ZZZCG / UK	10.000.000
1.2.4.	Pružanje pomoći mladima da steknu prvo praktično radno iskustvo kroz finansiranje zarada pripravnika	<ul style="list-style-type: none"> Promjena broja mladih koji su uključeni u programe praktičnog radnog iskustva 	ZZZCG	1.000.000 ⁴
1.2.5.	Pružanje usluga profesionalne orijentacije svim licima koji imaju potrebu za ovom uslugom	<ul style="list-style-type: none"> Promjena broja lica obuhvaćena uslugama profesionalne orijentacije u odnosu na prethodni period 	ZZZCG	10.000
1.2.6.	Priprema šema grantova koji su komplementarni sa programima ZZZCG, zasnovni na principima lokalnog partnerstva uz diverzifikaciju tipa pružalaca usluga za nezaposlena lica	<ul style="list-style-type: none"> Primijenjena šema grantova 	MRSS/ MF-sektor za upravljanje EU sredstvima	IPA-komponenta RLJR
1.2.7.	Unapređenje nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih putem informacionog sistema i razvoja vidova neposredne komunikacije (informatičko	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđeno informatičko povezivanje Broj sajmova za zapošljavanje Broj okruglih stolova 	ZZZCG	20.000

⁴ Odnosi se na preuzete obaveze iz prethodnog perioda, a ne na nova zapošljavanja

	povezivanje, sajmovi zapošljavanja, okrugli stolovi)			
1.2.8.	<i>Praćenje efikasnosti aktivnih mjera zapošljavanja kroz uspostavljanje sistema monitoringa i mjerenja efikasnosti realizovanih mjera</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Izveštaj o monitoringu i evaluaciji mjera</i> 	MRSS/ ZZZCG	5.000
1.2.9.	<i>Primjena modela aktivacije u skladu sa novim Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Primijenjen model aktivacije</i> 	ZZZCG/ CSO/ MRSS	30.000
1.2.10.	Stimulisanje zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima	<ul style="list-style-type: none"> Broj mladih do 25 godina zaposlenih na sezonskim poslovima 	ZZZCG	300.000

Ovaj cilj je usmjeren na unapredjenje usklađivanja ponude i tražnje i **povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja**, sa posebnim naglaskom na integraciju dugoročno nezaposlenih lica i stimulisanje zapošljavanja mladih uz dalji rad povećavanju njihove efikasnosti kroz uspostavljanje odgovarajućeg sistema monitoringa i evaluacije.

Ostvarenje ovog cilja u 2012 godini, smanjenje obima sredstava za aktivne mjere zapošljavanja koje realizuje Zavod za zapošljavanje, bilo je znatno limitirano.

Tako je u 2012 godini realizovani su programi obrazovanja i osposobljavanja za 819 nezaposlenih (za 53,7% manje u odnosu na 2011.), i to: za poznatog poslodavca za 44 lica i za tržište rada za 775 lica od kojih su 95 lica polaznici programa obrazovanja za osposobljavanje za zanimanja, 426 lica polaznici programa sticanja vještina a 254 lica su polaznici programa stručnog osposobljavanja kroz volonterski rad.

U dijelu aktivnosti usmjerenih na dugoročno nezaposlena lica i teže zapošljiva lica realizovano je 116 javnih radova u kojima je zaposleno 543 lica.

U cilju pružanja pomoći mladima da steknu prvo praktično iskustvo, Zavod je finansirao zarade za 455 pripravnika.

Takođe, realizovan je i Projekat „Radna praksa za visokoškolce“ po kojem je zaposleno 500 mladih visokoškolaca u trajanju od šest mjeseci, isključivo u realnom sektoru.

Realizovan je projekat „Zaposlimo naše mlade na sezonskim poslovima“ koji je obuhvatio 1.568 mladih kod 284 poslodavaca.

Uslogama profesionalne orijentacije, profesionalno informisanje obuhvaćeno je 6.949 klijenata, a profesionalno savjetovanje servisirano je za 1.870 klijenata dok je radioničarskim aktivnostima obuhvaćeno 1.568 nezaposlenih lica.

U cilju podsticanja nezaposlenih za uključivanje u projekat sezonskog zapošljavanja ove godine je uključeno 9.573 nezaposlenih, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 10,6%.

Nacionalnim akcionim planom zapošljavanja za 2013 god. za realizaciju mjera i aktivnosti **u okviru ovog cilja, kada je u pitanju Zavod, opredijeljeno je 1.945.000,00€**

Programima obrazovanja i osposobljavanja biće obuhvaćeno 3.400 lica i to:

- programi za poznatog poslodavca za 55 lica50.000€
- programi za tržište rada (za zanimanja) za 145 lica100.000€
- programi za sticanje ključnih vještina za 200 lica40.000€
- programi za sticanje vještina za sezonski rad za oko 3.000 lica ...60.000€

Stimulisanjem poslodavaca u cilju povećanja zapošljavanja mladih

na sezonskim **poslovima** obuhvatiće se 1.250-1.500 lica.....250.000€

Osnovni kriterijum za raspodjelu raspoloživih sredstava po pojedinim programima je da **sjeverne opštine učestvuju sa 15% više od** proporcionalnog učešća tog regiona u ukupnom broju nezaposlenih Crne Gore.

Za realizaciju programa javnih radova predviđeno je 400.000€ za oko 450 učesnika:

- neka bude čisto za 100 učesnika.....35.000€
- asistenti u nastavi za 72 učesnika.....60.000€
- asistenti u kući, centru i udruženju za 58 učesnika.....65.000€
- njega starih lica za 30 učesnika.....93.000€
- ostali javni radovi za 190 učesnika.....147.500€

Do **kraja januara ove godine raspisaće se javni pozivi** koji se odnose na realizaciju programa obrazovanja i osposobljavanja i programe javnih radova

Kroz realizaciju **posebnog programa** zasnovanog, prije svega, na blagovremenoj pripremu nezaposlenih lica te intenzivnijoj saradnji sa poslodavcima i njihovim asocijacijama **povećaće se zapošljavanja domaće rdne snage na sezonskim poslovima** a realno je očekivati da se ono u 2013 poveća u odnosu na ostvareno u 2012 godini (oko 9.500).

U 2013. god. je za sufinansiranje zarada pripravnika **predviđen iznos od 1.000.000,00€** Međutim ta sredstva će se pretežno koristiti za izmirivanje prenetih obaveza iz 2012 godine.

U cilju pružanja podrške unapređenju sticanju znanja, vještina i kompetencija mladih sa visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva u 2013 godini će se realizovati **program "Stručno osposobljavanje lica sa stečenim visokim**

obrazovanjem“ u trajnju od devet mjeseci. Zavod će redovno izvršavati svoje obaveze utvrđene tim programom.

Sve aktivnosti koje će biti sprovedene prilikom ostvarenja ovog cilja, uzeće u obzir važnost promovisanja jednakih šansi za žene i imaće za cilj **povećanje učešća žena na tržištu rada**.

Kroz pružanje usluga profesionalne orijentacije **unaprijediće se sistem profesionalnog informisanja**, savjetovanja i profesionalne selekcije i usmjeravanja korisnika tih usluga u pogledu izbora zanimanja, vrsta obuke, traženja zaposlenja itd.

Cilj3. Povećanje samozapošljavanja. Podsticanje preduzetništva, posebno u manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave.

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
1.3.1.	Stimulisanje preduzetništva kroz kredite za samozapošljavanje za nezaposlena lica, čiji su nosioci žene i koji se realizuju u manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave	<ul style="list-style-type: none"> • Broj kredita u tekućoj godini u odnosu na broj kredita u prethodnoj 	ZZZCG	200.000
1.3.2.	Finansijska i savjetodavna podrška za one koji otpočinju posao, posebno na sjeveru Crne Gore, kako bi se promovisao agro turizam i drugi alternativni oblici ekonomske aktivnosti, kao što su zeleni poslovi	<ul style="list-style-type: none"> • Broj dodijeljenih kredita 	MPPRR/MF-sektor za upravljanje EU sredstvima	MIDAS projekat IPA-komponenta RLJR
1.3.3.	<i>Sprovođenje obuka za preduzetnike i lica koja započinju biznis</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Broj obučanih preduzetnika i lica koja započinju biznis</i> 	<i>ZZZCG / MSP</i>	<i>5.000</i>
1.3.4.	Dalji razvoj biznis inkubatora	<ul style="list-style-type: none"> • Broj novoformiranih inkubatora 	ME/ MSP	
1.3.5.	Razvoj socijalno preduzetništva usvajanjem strateškog okvira	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojena strategija i akcioni plan 	MRSS	

Ovaj cilj je usmjeren na povećanje samozapošljavanja i podsticanje razvoja preduzetništva i to posebno u manje razvijenim jedinicama lokalne samouprave u Crnoj Gori i to kroz pružanje finansijskih i drugih usluga preduzetnicima i malim i srednjim preduzećima.

Za 2013 godinu je, u okviru budžeta Zavoda, za ove namjene predviđeno 200.000,00€ što je 2,5 puta manje u odnosu na 2012 godinu i, uz pretpostavku da se krediti dodjeljuju u iznosu od 5.000,00€, omogućava dodjelu 40 kredita u narednoj godini. Također će se realizovati program edukacije određenog broja preduzetnika.

U 2013 godini će se nastaviti rad na **kreiranju nacionalnog modela socijalnog preduzetništva** koji bi doprinio boljoj socijalnoj inkluziji i ekonomskoj emancipaciji ugroženih grupa i to kroz: stvaranjem pravnog okvira za razvoj ovog koncepta analizu stanja i uslova za primjenu koncepta socijalnog preduzetništva kao i inicijativa koje se mogu razviti kao primjer socijalne ekonomije, implementacija pilotskih projekata posebno na sjeveru i za najugroženije grupe, zatim podizanjem niva informisanosti socijalnih partnera o konceptu socijalnog preduzetništva, kao i kroz realizaciju programa i projekata koji imaju za cilj pokretanje inicijativa za razvijanje projekata socijalnog preduzetništva.

PRIORITET 2: Poboljšanje znanja, vještina i kompetencija u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i povećanje konkurentnosti kroz formalno obrazovanje, neformalno učenje i osposobljavanje

Cilj1. Promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju. Podizanje svijesti o značaju cjeloživotnog učenja.

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
2.1.1.	Promovisanje prednosti cjeloživotnog učenja i upravljanja karijerom svim učesnicima: zaposlenim, poslodavcima, onim koji pružaju obuke, univerzitetima	<ul style="list-style-type: none"> • Visok nivo informisanosti o značaju cjeloživotnog učenja 		
2.1.2.	Stvoriti uslove za priznavanje ishoda neformalnog i informalnog učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Stvoreni uslovi za priznavanje ishoda neformalnog i informalnog učenja 	MpiS / IC, MRSS	
2.1.3.	Širenje mreže licenciranih organizatora obrazovanja odraslih u cilju osiguranja kvaliteta sa posebnim akcentom na sjeverni region	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja osnovanih licenciranih organizatora obrazovanja za 10% 	MpiS / CSO	
2.1.4.	Razvoj kvalifikacionih okvira za sektore, razvoj standarda zanimanja i programa obrazovanja odraslih u skladu sa Zakonom o nacionalnom okviru kvalifikacija i Zakona o obrazovanju odraslih	<ul style="list-style-type: none"> • Urađeni programi obrazovanja (pet) 	MpiS / CSO	

2.1.5.	Implementacija programa osposobljavanja kadrova koji rade kod organizatora obrazovanja odraslih i pružalaca obuka	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sprovedenih obuka • Broj obučениh predavača 	CSO	
2.1.6.	Stimulisanje istraživačko razvojnu saradnju između naučno istraživačkih ustanova i preduzeća (povezivanje doktorskih disertacija sa konkretnom primjenom u preduzeću)	<ul style="list-style-type: none"> • Broj doktorskih disertacija primjenljivih u praksi 	MN/ME	

Ovaj cilj je usmjeren na promovisanje pristupa i učešća odraslih u cjeloživotnom učenju. U tom smislu neophodno je raditi na podizanju svijesti o značaju ulaganja u ljudske resurse i **promovisanju značaja cjeloživotnog učenja** za poboljšanje vještina zaposlenih i nezaposlenih lica kroz obuke kod poslodavaca i institucija koje pružaju, ili bi mogle pružati, usluge treniranja i obuke kao i stvaranje boljih uslova za saradnju između istraživanja i privrede.

S tim u vezi, stvoriti će se uslovi za **priznavanje i vrednovanje ishoda neformalnog i informalnog učenja** za usvojena znanja, vještine i kompetencije (ključne kompetencije) koje nisu vezane samo za profesiju, a veoma su važne za uspjeh i praćenje novih informacionih tehnologija i trendova na tržištu rada.

Nastaviće se sa **daljim širenjem mreže licenciranih organizatora obrazovanja**, posebno na sjeveru Crne Gore, kako bi se obezbjedio kvalitet treninga i obuke koje pružaju organizatori obrazovanja odraslih i dalje će se raditi na osposobljavanju kadrova koji rade u ovim institucijama.

Cilj 2. Unapređenje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i usaglašavanje sa potrebama tržišta rada-

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
2.2.1.	<i>Kontinuirano unapređenje analiza promjena na tržištu rada koja uključuje i analizu obrazovne strukture zaposlenih i nezaposlenih</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rezultati analize</i> 	MPiS/ MRSS, ZZZCG	
2.2.2.	Promovisanje stručnog obrazovanja orijentisanog prema potrebama tržišta rada i strateškim opredjeljenjima Crne Gore	<ul style="list-style-type: none"> • Broj promocija 	MPiS / CSO, škole, poslodavci	
2.2.3.	Poboljšanje fleksibilnosti obrazovanih programa u skladu sa potrebama tržišta rada, uključivanjem poslodavaca u pripremi modularizovanih na	<ul style="list-style-type: none"> • Usaglašeni obrazovni programi 	MpiS/CSO	IPA-komponenta

	kompetencijama baziranih, kreditno vrednovanih obrazovnih programa širokih stručnih profila (niže, srednje, stručno, više i visoko obrazovanje) u skladu sa Zakonom o nacionalnom okviru kvalifikacija			RLJR
2.2.4.	Uspostaviti model uključivaja karijerne orijentacije u osnovnim, srednjim, višim stručnim školama i ustanovama visokog obrazovanja	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen model 	MpiS/ CSO, Zavod za školstvo, škole, fakulteti	IPA
2.2.5.	Stvaranje adekvatnih uslova u obrazovnim ustanovama u cilju uključivanja što većeg broja djece sa posebnim obrazovnim potrebama u sistem školovanja, omogućavajuću im kvalitetan rad i obuku	<ul style="list-style-type: none"> • Broj opremljenih obrazovnih ustanova zavisno od potreba definisanih posebnim obrazovnim programom 	MpiS/CSO, Zavod za školstvo, škole, fakulteti	MpiS - kapitalni budžet do 2015
2.2.6.	Uspostaviti održiv sistem obezbjeđenja kvaliteta obrazovanja na svim obrazovnim nivoima	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđen nivo kvaliteta kroz izvještaje 	MpiS/CSO, Zavod za školstvo, škole, fakulteti	
2.2.7.	Uspostavljanje održivog sistema za kontinuirano i kvalitetno usavršavanje nastavnika za izgradnju sistema znanja i njegove primjenljivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obuka, škola i obučanih nastavnika 	MpiS/CSO, Zavod za školstvo, škole, fakulteti	
2.2.8.	Unapređenje preduzetničkog nivoa na svim nivoima obrazovanja u cilju podizanja svijesti učenika i studenata o samozapošljavanju	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obuka, i učesnika obuka (učenika, studenata, nastavnika) 	MpiS/CSO, Zavod za školstvo, škole, fakulteti	

Reforma obrazovnog sistema usmjerena na povećanje kvaliteta i bolju usaglašenost sa potrebama tržišta rada biće nastavljena. Cilj je da se omogući budućim učesnicima na tržištu rada da odgovore na brzo mijenjajuće i rastuće potrebe modernog tržišta rada obezbjeđujući im ključne kompetencije, koje su svakoj individui potrebne kako bi uspjele u ekonomiji koja se zasniva na znanju.

Zavod će, kao i u nekoliko proteklih godina, pripremiti **posebne analitičke materijale** kojim će se sagledati kretanje na tržištu rada kao polazne osnove za **kreiranje upisne politike za narednu školsku godinu** i iste do kraja februara ove godine dostaviti Ministarstvu prosvjete i sporta, Centru za stručno obrazovanje i Univerzitetu Crne Gore.

Znatno smanjenje budžeta, u dijelu koji se odnosi na sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja, ograničilo je mogućnost realizacije programa, obrazovanja i osposobljavanja tako da je u 2012. godini programima obuhvaćeno 819 lica, da bi to, u predhodnoj godini, bilo svedeno na svega oko

819 lica a, primjera radi, u 2007. i 2008. godini tim programima na godišnjem nivou bilo obuhvaćeno oko 5.000 lica.

Time se, u osnovi dovodi u pitanje **zaživljavanja sistema neformalnog obrazovanja** pa i onog koji se organizuju posredstvom Zavoda, poimanje njegovog značaja i efikasnosti te doprinosa uspostavljanju povoljnijih odnosa između ponude i tražnje na tržištu rada, odnosno zapošljavanju.

Crna Gora će nastaviti sa poboljšanjem otvorenosti i relevantnosti obrazovnog sistema posebno kroz **uspostavljanje nacionalnog okvira kvalifikacija, uvođenje karijerne orijentacije u škole, osposobljavanja nastavnika** da primjenjuju novi pristup u nastavnom planu i programu, unaprijeđivanje provjeravanja i ocjenjivanja znanja, vještina i kompetencija učenika.

Unaprijeđenje kapaciteta stručnog obrazovanja kako bi odgovarao promjenljivim zahtjevima tržišta rada će biti implementiran kroz **razvoj kvalifikacija, kreditnog vrednovanja i modularizaciji obrazovnih programa**. Razvojem kvalifikacija stvara se mogućnost napredovanja unutar sektora, mogućnost sticanja iste kvalifikacije na različite načine putem formalnog, neformalnog i informalnog sticanja znanja.

Osnovni i strateški cilj razvoja stručnog obrazovanja u funkciji bolje zapošljivosti jeste i učešće socijalnih partnera u definisanju politike i planiranju, realizaciji, praćenju i vrednovanju stručnog obrazovanja, što se omogućava njihovim učešćem u radnim tijelima i Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

Unapredjenje institucionalnog kapaciteta biće fokusirano na **unapređenje rada Savjeta za visoko obrazovanje** kao i razvoju politika Ministarstva prosvjete i sporta, ustanova visokog obrazovanja i Savjeta za visoko obrazovanje za jačanje ljudskih resursa.

PRIORITET 3: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

Cilj1. Unapređenje sistema socijalnih davanja i socijalnih usluga u cilju bolje usmjerenosti i pokrivenosti ranjivih grupa

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.1.1.	Izmjena Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti sa pratećim podzakonskim aktima	Usvojen zakon i donešena podzakonska akta	MRSS	IPA 2010
3.1.2.	<i>Unapređenje komunikacije između CSR i ZZZCG, povezivanje baze podataka</i>	<i>Uspostavljena komunikacija na većem nivou i povezana baza podataka</i>	<i>MRSS/ CSR ZZZCG</i>	<i>IPA 2010</i>
3.1.3.	Unapređenje kapaciteta CSR i unapređenje profesionalnih znanja socijalnih radnika	Unaprijeđeni kapaciteti CSR	MRSS/CSR	IPA 2010

3.1.4.	Unapređenje sistema prikupljanja informacija, podataka i indikatora koji se koriste za monitoring socijalne inkluzije i socijalne zaštite	Unaprijeđen sistem	MRSS/CSR	IPA 2010
3.1.5	Pilot projekti usmjereni na osobe u riziku od socijalne isključenosti na bazi principa lokalnog partnerstva	Realizovani pilot projekti	MRSS/CSR	IPA 2010

Cilj je usmjeren na unapređenje sistema socijalne zaštite, prvenstveno sistema socijalnih davanja, kako bi se na što bolji način ova **davanja usmjerila onima kojima su najpotrebnija**, a to su socijalno najranjiviji i najugroženiji građani. Ispunjenje ovog cilja podrazumjeva postizanje bolje pokrivenosti socijalno najugroženijih grupa, sa jedne strane, a sa druge strane aktiviranje onih pojedinca, primalaca socijalne pomoći, koji su radno sposobni.

Cilj će biti ostvaren kroz aktivnosti koje su usmjerene na: **izmjene u zakonskoj regulativi**, prvenstveno izmjene Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, poboljšanje usluga koje pružaju Centri za socijalni rad, kroz unapređenje njihovih profesionalnih znanja i vještina, kao i unapređenjem komunikacije Centara sa ZZCG, bolju informisanost građana o socijalnim pravima ali i kroz dodatno aktiviranje radno sposobnih primalaca socijalne zaštite na tržištu rada.

Cilj2. Integracija u zapošljavanju lica sa invaliditetom

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.2.1.	Nastavak informativnih aktivnosti u cilju uključivanja djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju u vaspitno obrazovni proces	<ul style="list-style-type: none"> Broj informativnih aktivnosti (mediji, okrugli stolovi, javni skupovi, NVO koje su učestvovala) 	MPS/ NVO	-----
3.2.2.	Profesionalno informisanje i savjetovanje lica sa invaliditetom pri izboru ili promjeni zanimanja, obrazovanja i drugih odluka u vezi sa obrazovanjem i zapošljavanjem	<ul style="list-style-type: none"> Broj realizovanih programa Broj lica sa invaliditetom kojima je pružena usluga 	ZZZCG	
3.2.3.	Uključivanje lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja	<ul style="list-style-type: none"> Broj lica sa invaliditetom uključenih u mjere Vrste i broj sprovedenih mjera Broj zaposlenih lica sa invaliditetom 	ZZZCG	
3.2.4.	Početak rada komisije za profesionalnu rehabilitaciju	<ul style="list-style-type: none"> Izveštaji o radu komisije 	ZZZCG	50.000

3.2.5.	<i>Sprovođenje mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Broj lica sa invaliditetom uključenih u pojedine mjere i aktivnosti</i> • <i>Broj lica sa invaliditetom zapošljivih: na otvorenom tržištu rada ; pod posebnim uslovima; nezapošljivih lica sa invaliditetom</i> • <i>Broj zaposlenih nakon sprovedenih mjera i aktivnosti</i> 	<i>ZZZCG / poslodavci</i>	<i>150.000</i>
3.2.6.	Finansiranje grant šema za podsticanje zapošljavanja lica sa invaliditetom	<ul style="list-style-type: none"> • Broj odobrenih projekata • Broj zaposlenih lica sa invaliditetom 	ZZZCG	40.000
3.2.7.	Podrška razvoja preduzetništva lica sa invaliditetom	<ul style="list-style-type: none"> • Broj odobrenih kredita 	ZZZCG	15.000
3.2.8.	<i>Realizovanje programa i projekata za psihološko osnaživanje dugoročno nezaposlenih lica radi uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja i programe profesionalne rehabilitacija</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Broj realizovanih programa i projekata</i> • <i>Broj uključenih lica</i> 	<i>ZZZCG / NVO</i>	
3.2.9.	Unapređenje zapošljavanja lica sa invaliditetom	<ul style="list-style-type: none"> • Broj zaposlenih lica sa invaliditetom 	ZZZCG	300.000

Zapošljavanje je jedan od važnih načina **borbe protiv socijalne isključnosti i stvaranje šansi da lica sa invaliditetom budu socijalno integrisana**, da se razbije predrasude o njihovim mogućnostima i radnim sposobnostima, da se sa više povjerenja gleda na njih, kako bi ostvarili svoju težnju da se uključe u radne procese, obezbjede egzistenciju za sebe i svoju porodicu, i da se osjećaju društveno korisnim.

U dijelu mjera i aktivnosti koje doprinose većem zapošljavanju lica sa invaliditetom, trenutno se subvencionira 42 zaposlenih lica sa invaliditetom kod 31 poslodavca (od kojih su 21 žene). Od ovog broja 23 lica sa invaliditetom zaposleno je na neodređeno radno vrijeme, a 19 na određeno. Finansiranje opremanja radnog mjesta i uslova rada izvršeno je za tri lica sa invaliditetom.

Aktivnosti uključivanja lica sa invaliditetom u mjere aktivne politike zapošljavanja u 2012 realizovale su se kroz program obrazovanja i osposobljavanja za 72 lica sa invaliditetom, od kojih je zaposleno 15 lica kod poznatog poslodavca, dok se kroz projekat javnih radova zaposlilo 86 lica sa invaliditetom.

Ovaj cilj će se ostvarivati, kroz: programe profesionalne orijentacije i savetovanja kojima će se licima sa invaliditetom pružati pomoć pri izboru, promjeni zanimanja i traženju zaposlenja; programe aktivne politike

zapošljavanja, **programe profesionalne rehabilitacije i programe zapošljavanja, putem dodjela subvencija i grantova.**

Nacionalnim akcionim planom zapošljavanja za 2013 god. **za realizaciju mjera i aktivnosti u okviru ovog cilja, kada je u pitanju Zavod, opredijeljeno je 555.000,00€**

U skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom i Prvilnikom o sastavu i načinu rada komisije za profesionalnu rehabilitaciju obrazovane su prvostepene komisije u svim biroima rada, kao i i drugostepena komisija na nivou Zavoda za zapošljavanje koje će otpočeti sa radom početkom ove godine.

U 2013 god. će se nastaviti aktivnosti na implementaciji normativne regulative u cilju uspostavljanje sistema profesionalne rehabilitacije lica sa invaliditetom te **izgradnje jedinstvenog i standardizovanog sistema za profesionalnu rehabilitaciju** i zapošljavanje tih lica.

U tom smislu početkom ove godine Ministarstvo rada i socijalnog staranja raspisaće **Konkurs za izbor izvođača profesionalne rehabilitacije.**

Nastaviće se, iako u znatno manjem obimu, realizacija motivacionih programa za dugoročno nezposlenih lica radi uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja (programi obrazovanja i osposobljavanja, javi radovi. itd.).

Redovno će se servisirati **subvencije zarada** za zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Cilj3. Integracija u zapošljavanju RE populacije izbjeglica i raseljenih lica

	MJERE / AKTIVNOSTI	REZULTAT / INDIKATOR	Nosilac aktivnosti/ partnerska institucija	Procjena potrebnih sredstava
3.3.1.	Usklađivanje Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti i podzakonskih akata u dijelu pristupa pravima iz oblasti socijalne i dječije zaštite	<ul style="list-style-type: none"> • Usklađen zakon i podzakonska akta 	MRSS	IPA 2010
3.3.2.	Nastavak programa subvencionisanog zapošljavanja teže zapošljivih lica posebno RE populacije	<ul style="list-style-type: none"> • Broj zaposlenih po uredbi o subvenionisanju 	ZZZCG	
3.3.3.	Informisanje I/RL o pravima po osnovu nezaposlenosti	<ul style="list-style-type: none"> • Broj informisanih/ prijavljenih na evidencije ZZZCG 	ZZZCG	
3.3.4.	Realizacija programa za sticanje prve kvalifikacije za zanimanja za lica koja nemaju stručnu spremu	<ul style="list-style-type: none"> • Broj programa i broj uključenih lica 	ZZZCG	10.000
3.3.5.	Realizacija programa javnih	<ul style="list-style-type: none"> • Broj programa i broj 	ZZZCG	40.000

	radova za ovu populaciju	uključenih lica		
3.3.7.	Obezbjedivanje kontinuiteta školovanja I/RL i RE populacije na svim nivoima obrazovanja	<ul style="list-style-type: none"> Broj učenika u nastavnom procesu 	MPIS	

Ovaj cilj je usmjeren na pružanje podrške RAE populaciji, izbjeglim i raseljenim licima, kao i drugim socijalno ugroženim grupama, u povećanju zapošljivosti i u zapošljavanju, kako bi se na taj način smanjilo njihovo siromaštvo i socijalna isključenost i kako bi postali aktivni i punopravni članovi crnogorskog društva.

U 2012. godini na evidenciju Zavoda za zapošljavanje prijavilo se 106 lica koja su se deklarirala kao Romi i Egipćani, od čega 38,67% žena. Gotovo svi novoprijavljeni (96,22%) su lica bez zanimanja i stručne spreme, 2,83% lica su sa završenim III stepenom stručne spreme (svi muškog pola) i 0,94% ili jedno lice muškog pola, sa završenim VII stepenom stručne spreme. Sa tim licima obavljani su informativni razgovori i urađeni planovi zapošljavanja..

U 2012. godini u programe aktivne politike zapošljavanja uključeno je 88 lica koja se deklariraju kao Romi i Egipćani (8,69% od ukupnog broja registrovanih nezaposlenih Roma i Egipćana na 31.12.2012. godine), i to:

- U javni rad „Neka bude čisto“ uključena su 23 lica koja se deklariraju kao Romi i Egipćani, u periodu 15.5.2012 - 12.9.2012. godine (21,69% od ukupnog broja učesnika).
- U program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje „frizer za žene“, koji se realizovao u Podgorici, uključeno je osam polaznika RE populacije, od kojih pet žena. Svi polaznici su sa uspjehom završili program.
- U lokalni javni rad „Asistent u nastavi romske djece“, koji se realizovao u Podgorici i Nikšiću, uključena su četiri lica romske nacionalnosti (jedna žena).
- Na sezonskim poslovima angažovano je 53 lica RE populacije

U 2012 god. ovaj cilj biće ostvaren kroz aktivnosti koje treba da obezbjede poboljšanje pristupa socijalnim i dječijim pravima ovih grupa i usklađivanje zakonske regulative, prije svega Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti i Zakona o strancima, bolju socijalnu zaštitu za RAE žene sa velikim brojem djece, pojačani nadzor i brigu nad RAE djecom, posebno na planu eliminisanja prosjačenja, te stalno praćenje i evidentiranje promjena socijalnog statusa RAE populacije.

U kontinuitetu će se raditi na unapređenju obrazovanja i osposobljavanja ove populacije kroz realizaciju **programa za sticanje prve kvalifikacije za zanimanja** za lica koja nemaju stručnu spremu u cilju njihovog većeg uključivanja na tržište rada.

Kao i u 2012. i u ovoj godini će se u Realizaciji programa **javnih radova** nastojati uključiti što veći broj nezaposlenih ove populacije i dodatno motivisati poslodavci za zapošljavanje ove populacije.

III. Finansijski okvir za realizaciju programa APZ-a Zavoda u 2013 g.

1. Javni radovi: 450 učesnika 400.000 €

- Neka bude čisto – 100 učesnika- 35.000 €
- Asistenti u nastavi – 72 učesnika – 60.000 €
- Asistenti u kući, centru i udruženju – 58 učesnika – 65.000 €
- Njega starih lica – 30 učesnika – 93.000 €
- Ostali javni radovi – 190 učesnika – 197.000 €

2. Programi obrazovanja i osposobljavanja: 3.400 učesnika 250.000 €

- PP – 55 lica – 50.000 €
- TR za zanimanja – 145 lica – 100.000 €
- TR za vještine – 200 lica – 40.000 €
- Programi sticanja vještina za rad na sezonskim poslovima – 3.000 lica – 60.000 €

3. Stimulisanje zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima – 1.250 – 1.500 lica 250.000 €

4. Program “Radna praksa za visokoškolce”, za 500 lica ... 150.000€

5. Profesionalna rehabilitacija 450.000 €

- Profesionalna rehabilitacija lica sa invaliditetom – 200 lica - **150.000€**
- **Subvencionisane zarada zaposlenim invalidima200.000€**
- Ostali programi namijenjeni teže zapošljivim licima (motivacioni programi, javni radovi i sl.)**100.000€**

6. Sufinansiranje zarada pripravnika 1.000.000 € (Prenesene obaveze iz 2012. godine iznose 531.270,81 €)

7. Realizacija programa namijenjenih RE populaciji 50.000€

8. Krediti za samozapošljavanje 200.000 €(45 – 50 kredita)

9. Sredstva za ostale aktivnosti 25.000 €

10. Ukupno, po Budžetu Zavoda za 2013. godinu: 2.775.000,00 €

./.

